

Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora o povezavi med podnebnimi spremembami in kmetijstvom v Evropi

(2009/C 27/14)

Francosko predsedstvo Sveta EU je v dopisu z dne 25. oktobra 2007 v skladu s členom 262 Pogodbe o ustanovitvi Evropske skupnosti Evropski ekonomsko-socialni odbor zaprosilo za pripravo raziskovalnega mnenja o naslednji temi:

Povezava med podnebnimi spremembami in kmetijstvom v Evropi.

Strokovna skupina za kmetijstvo, razvoj podeželja in okolje, zadolžena za pripravo dela Odbora na tem področju, je mnenje sprejela 4. junija 2008. Poročevalec je bil g. RIBBE, soporočevalec pa g. WILMS.

Evropski ekonomsko-socialni odbor je mnenje sprejel na 446. plenarnem zasedanju 9. in 10. julija 2008 (seja z dne 9. julija) s 94 glasovi za, 30 glasovi proti in 13 vzdržanimi glasovi.

1. Povzetek sklepov in priporočil Odbora

1.1 Francosko predsedstvo Sveta EU je v dopisu z dne 25. oktobra 2007 Evropski ekonomsko-socialni odbor zaprosilo za pripravo raziskovalnega mnenja o *povezavi med podnebnimi spremembami in kmetijstvom v Evropi*. Pri tem je bil Odbor izrecno zaprosen, naj obravnava tudi problematiko biogoriv.

1.2 EESO je izjemno zaskrbljen zaradi negativnih učinkov, ki jih bodo imele podnebne spremembe na evropsko kmetijstvo in s tem tudi na gospodarsko moč številnih podeželskih območij. Pri tem bi se najmočnejši učinki utegnili pojaviti v južni Evropi, posebno zaradi daljših sušnih obdobj, ki jih lahko pričakujemo in zaradi katerih lahko pride celo do pomanjkanja vode. Lahko pride celo do popolnega propada kmetijskih dejavnosti na teh območjih. A tudi na drugih območjih Evrope se bodo morali kmetje zaradi podnebnih sprememb, ki se kažejo v močno spremenjenih padavinskih obdobjih, spopadati z velikimi težavami. Temu se lahko pridružijo še težave z novimi – oz. v večji meri pojavljajočimi se – rastlinskimi boleznimi oz. škodljivci.

1.3 Po mnenju Odbora mora politika zato hitro ukrepati in varstvo podnebja vključiti v vsa druga politična področja.

1.4 Kmetijstvo ni zgolj žrtev podnebnih sprememb, temveč prispeva tudi k emisijam toplogrednih plinov; pri čemer večinoma ne gre za emisije CO₂, temveč za metan in dušikov oksid (smejalni plin), ki nastajata s spremembami rabe zemljišč in kmetijske proizvodnje. EESO poziva Komisijo, naj natančneje prouči, kako se razni načini rabe kmetijskih zemljišč razlikujejo glede na pomen za podnebje, da bi na podlagi tega lahko oblikovali možnosti političnega ukrepanja, npr. v okviru politike podpore. V zvezi s tem pozdravlja napoved Komisije, da bo varstvo podnebja v prihodnosti v večji meri vključeno v skupno kmetijsko politiko.

1.5 Kmetijstvo lahko pomembno prispeva k varstvu podnebja, ne samo, da ohranja ponore ogljika, ki so še v tleh,

temveč jih prek usmerjenega spodbujanja nastanka humusa celo povečuje, poleg tega pa zmanjšuje tudi lastno porabo energije ter z naravnimi in okoljsko trajnostnimi metodami proizvaja biomaso za energetske namene.

1.6 Po mnenju EESO je prihodnja strategija EU v zvezi z biogorivi, ki zdaj nastaja in ki po navedbah Komisije v veliki meri vključuje tudi uvoz kmetijskih surovin, neprimerna za to, da bi obenem gospodarno uresničevali cilje varstva podnebja in v kmetijstvu ustvarjali nova delovna mesta in dodatne dohodke. Nasprotno bi bilo treba namesto te strategije v zvezi z biogorivi zasnovati dobro premišljeno novo strategijo v zvezi z biomaso, ki ne bi temeljila na uvozu, temveč bi poskušala kmetijske stranske proizvode ali odpadke bistveno bolj kot doslej spremenjati v uporabno energijo in kmetom namenjala aktivno vlogo v energetskih krogih, ki bi jih bilo treba na novo organizirati tako, da bi jih decentralizirali.

2. Glavni elementi in ozadje mnenja

2.1 Prav kmetijstvo je gospodarska panoga, ki je najbrž najbolj odvisna od naravnih danosti (in s tem tudi od podnebnih razmer), ki jih izkorišča, spreminja ali oblikuje.

2.2 Njegovo načelo je sistematična raba sončne energije prek fotosinteze rastlin. Tako človek dobi energijo v obliki živil zase, oziroma krmo za živali. S fotosintezo vezano energijo (npr. biomaso v obliki lesa) so že od nekdaj uporabljali tudi kot vir toplote.

2.3 Podnebne razmere, ki so bile v Evropi doslej pretežno ugodne za kmetijstvo, so eden odločilnih dejavnikov za zelo različno strukturirano in raznoliko kmetijstvo. To pomeni tudi, da spremembe razmer vplivajo na kmetijstvo in z njim povezane ekološke, ekonomske in socialne regionalne strukture.

3. Splošne ugotovitve

Kmetijstvo kot žrtev podnebnih sprememb

3.1 Podnebne spremembe, zlasti pričakovano povečanje temperatur, še bolj pa spremenjene količine padavin, bodo uničujoče prizadele kmetijstvo na nekaterih območjih Evrope. Še posebej v južni Evropi bodo dolgotrajna obdobja brez dežja, ki lahko povzročijo popolno izsušenost in morebitno nastajanje puščav, morda onemogočila kmetijsko proizvodnjo. Poleg tega lahko kmetijske površine močno prizadenejo veliki požari⁽¹⁾. Gospodarstvu na teh območjih grozijo velike izgube. Vse znanstvene študije kažejo, da bodo imele podnebne spremembe učinek na škodljive organizme in bolezni, ki bodo občutno zmanjšali donos ključnih živalskih kultur. Spremembe življenjskega cikla patogenih klic bodo povzročile:

- spremembe v geografski porazdelitvi patogenih klic,
- spremembe v pogostosti pojavljanja in nevarnosti bolezni,
- spremembe v strategijah nadzora bolezni.

3.2 EESO v zvezi s tem opozarja na razne objave in pobude Komisije na to temo, med drugim na sporočilo *Obravnavanje izziva pomanjkanja vode in suše v Evropski uniji*⁽²⁾ in v njem zasnovane koncepte in načrte, na zeleno knjigo *Prilagajanje podnebnim spremembam*, pa tudi na to, da je Komisija poudarila nujnost razvoja smotrnih strategij uporabe zemljišč. Poleg tega v mnogih državah dejavnosti že potekajo.

3.3 Najbrž si večina državljanov, pa tudi nosilcev političnega odločanja, še predstavljati ne more, kaj bi pomenilo, če bi morali npr. v južni Evropi opustiti izkoriščanje velikih kmetijskih površin zaradi pomanjkanja vode in ekstremnih temperatur. To bi imelo negativne posledice tudi za zaposlovanje na območjih, prizadetih zaradi sprememb rabe zemljišč.

3.4 EESO zato vse nosilce odločanja poziva, naj naredijo vse, da bi z obsežnim in radikalnim programom varstva podnebja čimbolj omilili negativne učinke na kmetijstvo. Nujno je treba sprejeti tudi ukrepe za prilagoditev kmetijske dejavnosti podnebnim spremembam. Kmetijski sektor se bo moral hitro in učinkovito prilagoditi prihodnjim podnebnim spremembam, saj bo nadaljnja kmetijska proizvodnja odvisna od uspeha ali neuspeha teh ukrepov.

⁽¹⁾ Kot na primer požari v Grčiji leta 2007, ki so uničili oljčne nasade.
⁽²⁾ COM(2007) 414 konč. z dne 18.7.2007; UL C 224, 30.8.2008, str. 67.

3.4.1 Po zadnjih poročilih OECD in FAO morajo biti raziskave in inovacije ključni dejavniki v boju proti podnebnim spremembam. Med prilagoditvenimi dejavnostmi je treba predvideti razvijanje novih rastlinskih vrst in sort, ki bodo bolje prilagajene na podnebne spremembe. Pri tem je posebna pomena napredek pri izboljšavah rastlinskega in živalskega materiala.

Prispevek kmetijstva k podnebnim spremembam

3.5 Po mnenju EESO ni potrebna samo razprava o negativnih učinkih podnebnih sprememb, temveč je treba proučiti tudi prispevek kmetijstva k podnebnim spremembam in ukrepati, da se zmanjšajo tisti učinki kmetijstva, ki škodujejo podnebnju. Upoštevati je treba tudi različne načine, kako lahko kmetijstvo prispeva k boju proti podnebnim spremembam.

3.6 Odbor zato izraža zadovoljstvo, da je Komisija v svojem sporočilu o *pregledu zdravstvenega stanja reforme SKP*⁽³⁾ označila politiko glede podnebja za enega od štirih novih izzivov za SKP.

3.7 Neposredne emisije kmetijstva predstavljajo 10 do 12 % vseh emisij toplogrednih plinov. Skupni prispevek kmetijstva k svetovnim emisijam toplogrednih plinov ocenjujejo na 8,5 do 16,5 milijarde ton CO₂e⁽⁴⁾, kar znaša 17 do 32 % teh emisij⁽⁵⁾.

3.8 Ocenjujejo, da je v Evropi delež kmetijstva pri emisijah toplogrednih plinov precej manjši kot v svetovnem merilu. Komisija – na podlagi načina izračuna, ki ga uporablja IPCC (Medvladni forum o podnebnih spremembah) – navaja delež 9 %. Od leta 1990 je kmetijstvo v EU-27 uspelo zmanjšati emisije za 20 %, v EU-15 pa za 11 %⁽⁶⁾. Vendar pa način izračuna, ki ga uporablja IPCC, ne zajema niti emisij, ki izhajajo iz sprememb rabe zemljišč, niti porabe energije za proizvodnjo gnojil in fitofarmaceutskih sredstev ali goriva za traktorje. Tako Komisija npr. navaja, da je delež kmetijstva pri emisijah v Nemčiji šest odstoten, medtem ko zvezna vlada navaja, da je 11 do 15-odstoten, ker v svojo oceno vključuje vse emisije, ki jih povzroča kmetijstvo.

Različen vpliv toplogrednih plinov kmetijskega izvora

3.9 Kmetijstvo le malo prispeva k neto emisijam CO₂, predvsem zato, ker rastline najprej vsrkavajo CO₂ in ga spreminjajo v organsko maso. Po uporabi biomase se sprva vezani ogljik spet sprošča kot CO₂. Krogotok ogljika je torej v veliki meri zaprt.

⁽³⁾ COM(2007) 722 konč.

⁽⁴⁾ CO₂e = ekvivalent ogljika.

⁽⁵⁾ *Cool Farming: Climate impacts of agriculture and mitigation potential*, študija Greenpeacea, december 2007.

⁽⁶⁾ Vir: Evropska okoljska agencija, poročilo EEA 5/2007.

3.10 V skladu s Četrtem poročilom IPCC o oceni ⁽⁷⁾ je treba v okviru podnebne politike na področju kmetijstva obravnavati predvsem emisije metana in dušikovega oksida. Kmetijstvo prispeva približno 40 % vseh emisij CH₄ in N₂O v Evropi, ki še posebno močno vplivajo na podnebje: toplogredni potencial dušikovega oksida je približno 296-krat, metana pa približno 23-krat tolikšen kot potencial CO₂.

3.11 Za podnebne spremembe so v okviru kmetijstva posebnega pomena predvsem štirje vidiki:

- a) spreminjanje gozdov, močvirij, mokrišč ali travnikov v obdelovalne površine,
- b) toplogredni plini, ki jih oddajajo obdelovalne kmetijske površine in živinoreja,
- c) raba energije v kmetijstvu ter v sektorjih pred njim in za njim, med drugim v obliki goriv in kuriv, mineralnih gnojil, pesticidov in drugih energij v proizvodnji ⁽⁸⁾.
- d) proizvodnja biomase v energetske namene.

3.12 Na svetovni ravni je izrednega pomena spreminjanje doslej neobdelanih v obdelane kmetijske površine. Je veliko pomembnejše od toplogrednih plinov, ki nastajajo s kmetijsko proizvodnjo, in od rabe energije v kmetijstvu. Posledica vsakega spreminjanja v obdelovalno površino je sproščanje toplogrednih plinov, kajti obdelovalna zemlja ima – če odmislimo puščave in polpuščave ter pozidane površine – v povprečju najmanjši delež ogljika ⁽⁹⁾ v tleh.

3.13 Razprava o krčenju tropskega deževnega gozda v Amazoniji ali v Indoneziji je zato temeljnega pomena. EESO opozarja, da so tamkajšnja obsežna krčenja vsekakor nekoliko povezana z Evropo in evropskim kmetijstvom ⁽¹⁰⁾.

Sprememba rabe zemljišč/Ponori ogljika

3.14 Velik problem v Evropi tako danes kot v preteklosti je pozidovanje velikih površin, ki so nato izgubljene za kmetijsko proizvodnjo in ponore ogljika. EESO obžaluje, da načrtovana direktiva o varstvu tal, ki bi bila pri tem lahko pomemben prispevek, doslej ni bila sprejeta.

⁽⁷⁾ IPCC WG III Poglavje 8 (2007), Kmetijstvo.

⁽⁸⁾ Vse do problematike krmil.

⁽⁹⁾ Tla so, za morji, drugo največje skladišče ogljika. Nekaj podatkov (EESO se zaveda, da se podatki iz različnih virov lahko močno razlikujejo): hektar obdelovalne zemlje vsebuje približno 60 t ogljika, hektar travnatih ali gozdnih površin dvakrat toliko (pri gozdu je treba dodatno upoštevati še ogljik, uskladiščen v drevju), hektar močvirja pa do 1 600 t.

⁽¹⁰⁾ Na primer: proizvodnja soje kot krmila za evropske rejne živali in proizvodnja palmovega oz. jatrofinega olja v energetske namene („biogoriva“).

3.15 Obstaja šest ponorov ogljika ⁽¹¹⁾, ki jih je treba obravnavati v okviru podnebne politike. Za kmetijstvo sta pomembna predvsem površinska biomasa in tla. Ker kmetijstvo temelji na načelu vsakoletnega zbiranja pridelane biomase, ne ustvarja nobenih pomembnih novih površinskih ponorov ogljika v obliki biomase.

3.16 Spreminjanje gozdov, močvirij in travnatih površin v obdelovalne površine povzroča sproščanje ogljika, vezanega v tleh. Zato za kmetijstvo v Evropi velja, da je treba ohranjati površine, ki še vedno zadržujejo velike količine ogljika. V ta namen je treba s primernimi instrumenti podpore spodbujati uporabo ustreznih načinov obdelovanja.

3.17 Močvirja in gozdove bi bilo treba v skladu z današnjimi spoznanji že zgolj zaradi varstva podnebja takoj zaščititi s preprečevjo spreminjanja.

3.18 V Evropi je v zadnjih desetletjih prišlo do obsežnega spreminjanja zelenih v obdelovalne površine, ki se kljub različnim omejitvam ⁽¹²⁾ še ni nehalo, temveč na nekaterih območjih zaradi povečane rabe agroenergije spet dobiva zagon.

3.19 Razlog za spreminjanje vse več zelenih v obdelovalne površine je, da kmetje z obdelovalnimi površinami dosegajo precej večje dohodke od prodaje. Uporaba površin za pašnike terja več dela in živina, ki naj bi zagotavljala visoko produktivnost, samo s travo ne dosega več „zelenih“ rezultatov. Zato potrebuje energetska bogata krmila, ki pa jih je mogoče proizvajati le z bistveno večjim vložkom energije.

3.20 EESO bo pozorno spremljal, kako bosta okoljska in kmetijska politika, npr. v okviru zakonodajnih predlogov za „pregled zdravstvenega stanja“ skupne kmetijske politike upoštevali to okoliščino. EESO poziva k zavzeti razpravi o tem, kako bi dosegli, da bi okoljevarstveno ustrezne in podnebju prijazne oblike rabe tal za kmete spet postale gospodarsko privlačne.

Toplogredni plini iz kmetijske proizvodnje

3.20.1 Uporaba dušikovih gnojil, tako sintetičnih kot tudi organskih, je glavni vir emisij dušikovega oksida. Pri intenzivni uporabi dušikovih gnojil vedno obstaja nevarnost, da jih rastline ne vsrkajo dovolj hitro ali v celoti in tako v okolje uhaja dušikov oksid. Doslej se je okoljska politika ukvarjala predvsem z onesnaževanjem površinskih voda in podtalnice, z vprašanjem podnebja pa zdaj razprava vključuje nov argument za kritičnejšo obravnavo krogotokov hranil.

⁽¹¹⁾ Nahajališča nafte, premoga in plina, površinska biomasa, v tleh uskladiščeni ogljik in oceani.

⁽¹²⁾ Npr. „merila navzkrižne združljivosti“.

3.20.2 Klimatolog prof. Crutzen je raziskoval emisije dušikovega oksida v proizvodni verigi od oljne ogrščice do biodizla ⁽¹³⁾ in ugotovil, da je učinek metilestra ogrščice na podnebje prav zaradi visokih emisij dušikovega oksida, ki so posledica gnojenja z umetnimi gnojili, v nekaterih okoliščinah lahko celo škodljivejši od učinka dizla iz nafte.

3.20.3 Nadaljnji, vendar količinsko manj pomemben vir emisij dušikovega oksida je razgradnja organske mase v tleh, posebno na poljih.

3.20.4 Večino emisij metana v kmetijstvu v Evropi povzročajo predvsem prežvekovalci, še posebej govedo. EESO se zaveda, da imajo emisije metana iz prežvekovalcev vse večji pomen v svetovnem merilu ⁽¹⁴⁾ in da se bo problem vse večjih staležev živine zaostroval na svetovni ravni. V Evropi se je stalež goveda v zadnjih letih sicer zmanjšal ⁽¹⁵⁾, vendar pa je Evropa na tem področju neto uvoznik.

3.21 Potrošnja mesa vpliva na podnebje. Za proizvodnjo kalorije živalskega izvora je potrebnih približno deset rastlinskih kalorij. Če se potrošnja mesa povečuje, je treba pridelati več krme, kar zahteva uporabo energije in povečuje pritisk za višje donose na kmetijskih površinah. Evropa s svojo sorazmerno visoko potrošnjo mesa uvaža velik del krmil, katerih pridelava (npr. soje na območju Amazonije) pogosto povzroča zelo hude težave. Zato se EESO zavzema tudi za pripravo in uresničevanje evropske strategije glede beljakovin.

3.22 Pomembna ni samo proizvedena količina mesa, temveč tudi način reje živali. Meso in mleko je mogoče npr. pridobivati z energetske ekstenzivnim pašništvom, pri katerem krave med vegetacijskim obdobjem uporabljajo travnate površine, katerih pomen za varstvo podnebja so doslej podcenjevali. Meso in mleko pa je mogoče proizvajati tudi z energetske intenzivnim kmetijstvom, pri katerem se opušta uporaba travnatih površin in se živali krmijo predvsem s silažno koruzo ali drugimi energetsko bogatimi krmnimi rastlinami.

Raba energije v kmetijstvu

3.23 Prednost kmetijstva, da sončno energijo neposredno pretvarja v uporabno rastlinsko energijo, se toliko bolj zmanjšuje, kolikor več energije iz fosilnih virov je treba dovajati v proizvodni proces, oz. kolikor manj človek neposredno

⁽¹³⁾ N₂O release from agro-biofuel production negates global warming reduction by replacing fossil fuels, v: Atmos. Chem. Phys. Discuss., 7, 11191–11205, 2007.

⁽¹⁴⁾ Približno 3,3 mrd. t CO₂e na leto.

⁽¹⁵⁾ Stalež goveda v svetovnem obsegu, v milijonih glav: 1297 (leta 1990), 1339 (2004), EU-25: 111,2 (leta 1990), 86,4 (2004), Kitajska: 79,5 (leta 1990), 106,5 (leta 2004).

uporablja rastlinske proizvode, temveč jih prek „plemenitenja“ pretvarja v živalske.

3.24 Medtem ko se npr. ekološki obrati odpovedujejo uporabi industrijsko proizvedenih, vodotopnih umetnih gnojil in sredstev za zaščito rastlin, uporaba teh snovi slabša energetske in podnebno bilanco konvencionalnega kmetijstva.

3.24.1 Nekatero primerjalne študije o uporabi snovi in energije v kmetijstvu, a tudi o skladiščenju ogljika, kažejo, da ekološko kmetijstvo v povprečju potrebuje manjši vložek energije in dušika kot konvencionalno kmetijstvo. Celo če upoštevamo, da konvencionalno kmetijstvo v povprečju dosega višje donose, ima ekološko kmetijstvo nižji toplogredni potencial ⁽¹⁶⁾. Zato npr. nemška zvezna vlada meni, da je spodbujanje ekološkega kmetijstva oblika podpore varstvu podnebja ⁽¹⁷⁾.

3.24.2 Druge študije kažejo delno drugačne rezultate.

3.25 Zato EESO – tudi zaradi delno še pomanjkljivih in protislovnih podatkov – poziva Komisijo, naj natančno prouči, kako se različne oblike kmetijske in nekmetijske rabe razlikujejo glede pomena za podnebje, da bi na podlagi tega oblikovali možnosti političnega ukrepanja, npr. v okviru politike podpore kmetom.

Prispevek kmetijstva k reševanju problemov podnebnih sprememb

3.26 Kmetijstvo danes lahko na veliko različnih načinov prispeva k zmanjšanju emisij toplogrednih plinov. Sem sodi med drugim opustitev spreminjanja gozdov, močvirij, mokrišč in travnatih površin v obdelovalne površine ter zmanjševanje emisij dušikovega oksida in metana s trajnostno obdelavo zemlje in po možnosti trajnim prekritjem tal (vmesnimi posevki), večkratnim kolobarjenjem (npr. za zmanjšanje težav s škodljivci), prilagojeno rabo gnojil itd.

3.27 Vložka energije dolgo niso imeli za resničen problem, še posebej, ker je bila na voljo zelo poceni energija. EESO meni, da bo treba v prihodnosti posvečati več pozornosti posebno učinkovitim oblikam obdelovanja in jih bolj spodbujati. K temu lahko prispevata ekološko kmetovanje in tako imenovana „proizvodnja z majhnim vložkom“ („low-input“, npr. ekstenzivno pašništvo).

⁽¹⁶⁾ Glej med drugim tematsko številko *Klimaschutz und Öko-Landbau* (Varstvo okolja in ekološko kmetijstvo), v: Ökologie & Landbau, zvezek 1/2008.

⁽¹⁷⁾ Odgovor nemške zvezne vlade na parlamentarno vprašanje poslanske skupine BÜNDNIS 90/ Die Grünen o kmetijstvu in varstvu podnebja, parlamentarno glasilo 16/5346, točka 13.

3.28 Zelo obetavni so rezultati poskusov na področju tako imenovanega „gojenja mešanih kultur“. Pri tem npr. gojijo različne vrste žita na istem polju kot stročnice in oljnice, kar pomeni manjšo porabo gnojil in pesticidov, obenem pa tudi povečanje biotske raznovrstnosti in spodbujanje nastajanja komposta.

3.29 Odločilen pomen ima za varstvo podnebja ravnanje s humusom. Predvsem na obdelovalnih površinah bo treba v prihodnosti bolj paziti na čim stabilnejšo in čim višjo vsebnost humusa, kar pogosto pomeni spremembo v kolobarjenju. EESO poziva Komisijo, naj skupaj z raziskovalnimi ustanovami držav članic ovrednoti obstoječe raziskave in po potrebi naroči nadaljnje raziskave, da bi na tem področju našli in podpirali najboljše postopke.

3.30 Pri tem je treba upoštevati tudi kakšen pomen naj bi namenjali tradicionalni uporabi hlevskega gnoja. Razčistiti je treba tudi, ali tako imenovana uporaba celotnih rastlin, kot je načrtovana v okviru 2. generacije biogoriv, morda ne škoduje ciljem ustvarjanja humusa.

4. Energija iz biogoriv/Biogoriva iz kmetijstva

4.1 Francosko predsedstvo je EESO zaprosilo, naj v okviru tega mnenja obravnava tudi biogoriva. EESO je sicer z veseljem sprejel to zaprosilo, vendar pa opozarja tudi na svoja mnenja o tej temi ⁽¹⁸⁾, v katerih izčrpno utemeljuje svoje kritično stališče do sedanje strategije glede biogoriv.

4.2 Zaradi visokih emisij CO₂ iz premoga, nafte in zemeljskega plina se upravičeno začneja razmišljati o večji neposredni uporabi rastlinskih energij. EESO se je sicer že večkrat v osnovi pozitivno opredelil do uporabe energij iz biogoriv, vendar pa želi znova opozoriti na temeljna načela, ki so po njegovem mnenju nujna.

4.2.1 EESO poudarja, da je pravica do primerne prehrane izrecno priznana kot pomemben del širših človekovih pravic. Proizvodnja osnovnih živil mora imeti prednost pred proizvodnjo energije.

4.2.2 Pomembno je tudi, da se za gojenje energetskih rastlin ne uporabljajo površine, ki so zdaj veliki ponori ogljika ali pa so ključnega pomena za biotsko raznovrstnost. EESO izraža zadovoljstvo, da je Komisija spoznala, da mora biti gojenje energetskih rastlin podrejeno merilom trajnosti. Vprašanje, ali so merila trajnosti, zajeta v predlogu direktive o obnovljivih virih energije, zadostna, ali pa jih je treba oceniti kot nezadostna, bo EESO izčrpno obravnaval v svojem mnenju o predlogu direktive. EESO se opredeljuje za to, da bi morala za vsa goriva, ne glede na njihov izvor, a tudi za vsa krmila, veljati ustrezna trajnostna merila.

⁽¹⁸⁾ UL C 44,16.2.2008, str. 34, in mnenje TEN 338 o osnutku direktive o obnovljivih virih energije, COM(2008)019, v pripravi.

4.2.3 Že v uporabi kmetijskih odpadnih produktov in npr. v biomasi iz upravljanja krajin je v Evropi velik energetski potencial, ki se danes izkorišča le v omejenem obsegu, ker se gospodarsko bolj splača posebno (energetsko intenzivnejše) gojenje energetskih rastlin. Tu je politika podpor doslej dajala napačne signale.

4.2.4 Pri uporabi energije iz biogoriv je treba zagotavljati največjo učinkovitost. Nesmiselno je npr. proizvajati bioplino iz koruze, pridelane z energetsko intenzivnim gojenjem, če toplote, ki nastaja pri pridobivanju električnega toka, ni mogoče prodati. Tako namreč približno dve tretjini dejansko pridobljene energije takoj spet izgubimo.

4.2.5 Danes se energetske rastline pogosto proizvajajo najprej z visokim vložkom energije, potem pa se pridobljene rastline oz. olja v nadaljnjem industrijskem procesu predelujejo naprej z visoko porabo energije. To ima v nekaterih primerih za posledico slabše ali celo negativne bilance mnogih biogoriv glede neto energije in podnebja, ki so lahko uničujoče.

4.2.6 Skupni raziskovalni center (Joint Research Centre – JRC) Komisije v svoji študiji *Biofuels in the European Context* (Biogoriva v evropskem okviru) dvomi, da bo sploh mogoče doseči cilj Komisije, da bi z več kot 10-odstotnim dodajanjem biogoriv zmanjšali emisije toplogrednih plinov. Podobne so tudi ugotovitve drugih študij ⁽¹⁹⁾.

4.2.7 Študija JRC obravnava osrednje vprašanje, ki mora po mnenju EESO postati načelo oblikovanja politike. Pridobljeno biomaso bi morali uporabljati tam, kjer bo najbolj koristna. Geslo je: učinkovitost ⁽²⁰⁾. Zakaj bi molekularne strukture rastlin šle naprej, ob visoki porabi energije, industrijsko spreminjali, če so primerne tudi za neposredno proizvodnjo energije? JRC ugotavlja, da stacionarne toplotne in elektrarne v EU porabijo približno toliko nafte kot dizelska vozila. Če bi tam uporabljali energetske rastline, bi lahko z 1 MJ biomase nadomestili približno 0,95 MJ fosilne nafte; 1 MJ biomase pa nadomesti samo približno 0,35 do 0,45 MJ surove nafte, če se uporablja v sektorju prometa

4.2.8 Emisije toplogrednih plinov iz prometa je mogoče zmanjšati z uporabo vozil z električnim motorjem, ki jih poganja električni tok, proizveden s sežiganjem biomase.

4.3 V svojem mnenju o mešanici energetskih virov v prometu ⁽²¹⁾ EESO ugotavlja, da bodo v prometu motor z notranjim izgorevanjem nadomestili z električnim pogonom. Ni smiselno, tako neučinkovito ravnati z energijo rastlin, kot se to dogaja na področju biogoriv.

⁽¹⁹⁾ Npr. znanstveni sosvet ministrstva za kmetijstvo zvezne vlade v Nemčiji.

⁽²⁰⁾ UL C 162, 25.6.2008, str. 72

⁽²¹⁾ UL C 162, 25.6.2008, str. 52

4.4 V primerjalni študiji Empa ⁽²²⁾ so izračunali naslednje: da VW Golf lahko prevozi 10 000 km, je potrebno 2 062 m² površine, posajene z ogrščico za biodizel. Sončne celice pa bi energijo, potrebno za 10 000 km, pridobile na površini 37 m², kar je približno šestdesetina površine polja z ogrščico.

4.5 Vprašati se je treba tudi o smiselnosti „plemenitenja“ rastlinskih olj za uporabo v motorjih z notranjim izgorevanjem: zakaj motorjev ne prilagodijo molekularni strukturi rastlin? Doslej so že razvili motorje, npr. za traktorje in tovornjake, ki jih poganja čisto rastlinsko olje in ki izpolnjujejo vse mejne vrednosti glede izpuha, ki jih je določila in jih načrtuje EU. Takšne inovacije bi bilo treba bolj podpirati.

4.6 Olja za takšne motorje je mogoče pridelovati v mešanih kulturah, jih predelovati na istem območju in uporabljati lokalno. Z drugimi besedami: kmetje bi lahko s postopkom „low-input“, ki je okolju in podnebju prijazen, zase pridobivali ne samo energijo za pogon, temveč vzpostavili tudi nove območne energetske kroge. Energetsko intenzivni postopki nadaljnje predelave bi bili odveč!

4.7 EESO zato meni, da Evropa ne potrebuje preproste strategije biogoriv, temveč bolj premišljeno evropsko strategijo biomase, ki je lahko veliko bolj podnebju prijazna in lahko ustvarja veliko več delovnih mest kot zdaj nastajajoča strategija biogoriv, ki v veliki meri temelji na uvozu energetskih rastlin.

5. S podnebju prijaznim kmetijstvom in kmetijsko politiko do novih delovnih mest

5.1 Podnebne spremembe sicer po eni strani ogrožajo kmetijstvo v nekaterih delih Evrope, po drugi strani pa lahko pomenijo priložnost za kmetijstvo in evropske delavce, če bo kmetijstvo resno vzelo in spodbujalo svojo vlogo pri novi usmeritvi podnebne politike.

5.2 Kmetijstvo je v EU pomemben delodajalec. Komisija je v enem svojih sporočil izčrpno obravnavala razvoj na področju zaposlovanja na podeželju ⁽²³⁾. V njem poudarja, da je kljub celotnemu dokaj majhnemu deležu dela v kmetijstvu na podeželskih območjih ta sektor zelo pomemben. Pričakuje, da se bo zaposlenost (s polnim delovnim časom) v kmetijstvu do leta 2014 zmanjšala s sedanjih 10 milijonov za 4 do 6 milijonov zaposlenih.

⁽²²⁾ Empa je raziskovalna ustanova za znanosti in tehnologijo materialov. Je del Švicarske visoke tehnične šole (Eidgenössische Technische Hochschule, ETH) v Zürichu.

⁽²³⁾ COM(2006) 857 Zaposlenost na podeželskih območjih: zapolnjevanje vrzeli v zaposlovanju.

5.3 Obenem pa za številne evropske države napovedujejo pomanjkanje kvalificirane delovne sile, predvsem takšne, ki v podjetjih lahko prevzame vodilne vloge ali upravlja zapleteno tehniko. To pomanjkanje še dodatno zaostreje premajhna privlačnost obstoječih delovnih mest. Odbor je na ta razvoj že izrecno opozoril in poudaril, da je potrebna razprava o kakovosti dela ⁽²⁴⁾.

Potencial energije iz biogoriv za ustvarjanje delovnih mest

5.4 Potencial biomase za energetske namene, ki jo je mogoče proizvesti na okolju prijazen način, so leta 2006 proučili v neki študiji Evropske okoljske agencije. Ob upoštevanju biomase iz odpadkov (npr. gospodinjskih) in iz gozdarstva bi tako lahko leta 2030 pridobili 15 do 16 % ocenjenih potreb po primarni energiji za EU-25. S tem bi lahko na podeželskih območjih zagotovili ali celo ustvarili 500 000 do 600 000 delovnih mest.

5.5 Ali bodo s pridobivanjem energije iz biogoriv ustvarjena nova delovna mesta in koliko jih bo, je v odločilni meri odvisno od izbora strategije. Znanstveni svet ministrstva za kmetijstvo Zvezne republike Nemčije pričakuje glede delovnih mest in varstva podnebja največje učinke, če bo v središču „pridobivanje energije iz biogoriv v toplotnih obratih za sočasno proizvodnjo toplote in električne energije oz. obratih za kurjenje z lesnimi sekanci ter bioplinom iz gnojevke in odpadnih snovi“. Če pa podpora energiji iz biogoriv pomeni odmik od živinoreje ali pa – kot kažejo trenutna gibanja – pri biogorivih v usmeritev v uvoz, bodo učinki zaposlovanja na podeželskih območjih negativni.

5.6 Da se pridobivanje nekaterih oblik energije iz biogoriv lahko ekonomsko, ekološko in socialno splača tudi za kmetijstvo in za regionalne trge dela, kažejo primeri uspešnih preusmeritev v zaključene energetske kroge iz biogoriv (občini Mureck in Güssing, obe v Avstriji, ali občina Jühnde v Nemčiji so dosegle stopnjo oskrbe z obnovljivimi viri energije do 170 %). Tej osupljivi ekološki bilanci se pridružuje pozitiven učinek na lokalni trg dela (lokalna obrt), pri čemer sploh niso upoštevana delovna mesta kmetov, dobaviteljev surovine ⁽²⁵⁾.

5.7 Ker je pričakovati, da se bodo razlike v dohodku in blaginji med urbanimi središči in podeželjem še naprej povečevale, je treba z vidika politike zaposlovanja podeželju nameniti posebno pozornost. Trajnostna proizvodnja energetskih rastlin in njihovo spreminjanje v energijo lahko zagotavlja in ustvarja delovna mesta na podeželju, če ustvarjanje vrednosti ostane v regiji.

Zagotavljanje kakovosti zaposlovanja v kmetijstvu

5.8 Cilj varstva podnebja je mogoče doseči samo s kvalificirano delovno silo. Za to morajo podjetja delavcem nuditi ustrezen okvir za nadaljnje usposabljanje.

⁽²⁴⁾ UL C 120, 16.5.2008, str. 25

⁽²⁵⁾ Več na www.seeg.at.

Določanje in zagotavljanje socialnih standardov

5.9 Po splošnem prepričanju se bo povpraševanje po uvoženi biomasii iz držav v razvoju in hitro razvijajočih se držav še naprej povečevalo. Pri tem morebitnih stroškovnih koristi ne bi smeli ustvarjati na račun uničevanja ekoloških in socialnih eksistenčnih osnov v državah proizvajalkah. Pri pridobivanju energije iz biogoriv je zato treba upoštevati temeljne delovne standarde in predpise o varstvu pri delu ILO ⁽²⁶⁾.

Vključenost delavcev in sindikatov

5.10 Strukturne spremembe v kmetijstvu bodo odločilno vplivale na kakovost delovnih mest in dohodkov. Zato je treba zaposlene in sindikate vključiti v te procese sprememb. Ker se modeli soodločanja v Evropi močno razlikujejo, je treba v obsto-

ječih evropskih in nacionalnih strukturah v večji meri upoštevati interese zaposlenih v kmetijstvu za vključevanje. To je posebno pomembno, ker je mogoče s temi oblikami komuniciranja in izmenjave idej zagotavljati in ohranjati delovna mesta.

5.11 Odbor za evropski socialni dialog v kmetijstvu, ki je bil ustanovljen leta 1999, je reprezentativen organ socialnih partnerjev za vprašanja zaposlovanja in prihodnjega razvoja novih nalog kmetijstva, ki deluje kot kvalificirano strokovno in posvetovalno telo. EESO Komisiji priporoča, naj njegovo vlogo okrepi tudi v zvezi s podnebno politiko. Na nacionalni ravni bi bilo treba socialnim partnerjem v odborih, ki spremljajo razvoj podeželja, dodeliti vlogo strokovnjakov za vprašanja kmetijstva, povezana s podnebjem.

V Bruslju, 9. julija 2008

Predsednik

Evropskega ekonomsko-socialnega odbora

Dimitris DIMITRIADIS

⁽²⁶⁾ www.ilo.org/public/global/What_we_do/InternationalLabourStandards/lang-en/index.htm (v angl.).